

**Психологиялық қызмет жұмысының нәтижелері
бейімделу процесі және оқытудың сабақтастығы
1, 5, 10 сынып оқушылары**

Мектептің бүкіл білім беру процесінің жұмысы бірінші, бесінші және оныншы сынып оқушыларын мектептің білім беру ортасының ерекшеліктеріне сәтті бейімдеу, оқушылардың психологиялық денсаулығын сақтау, білім беру ортасын оқушыларға бейімдеу тәсілдерін әзірлеу үшін психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасауға бағытталған.

Барлық бейімделу кезеңдері жалпы және ерекше белгілерге ие және келесі жағдайларға байланысты: бейімделу кезеңінің ұзақтығы, адамның жасы, бейімделу мақсаты және басқалары.

Көбінесе жеке тұлғалардың жеке бейімделу процесі түсінілмейді және өздігінен жүреді.

Бұл бейімделу кезеңінің ұлғаюына, кешендердің қалыптасуына, психологиялық ыңғайсыздықтың пайда болуына, фрустрация мен стресстің күйіне, жүйке сарқылуына әкеледі. Қажетті әдістерді игере отырып, адам бейімделу процесін саналы түрде басқара алады. "Сабақтастық және бейімделу" бағдарламасының айрықша ерекшелігі, біздің ойымызша, оқу-тәрбие процесіне қатысушыларды: оқушыларды, ата-аналарды, педагогтарды кеңінен қамту болып табылады.

Бейімделу кезеңі бірінші, бесінші және оныншы сыныптарда оқудың алғашқы алты айын қамтиды.

Бейімделу стрессі жалпы қорғаныс сипатындағы адам ағзасының бейімделу реакцияларының жиынтығы ретінде оқу жылының басында білім беру процесінің барлық қатысушылары белгілі бір дәрежеде бастан кешіреді.

Бұл стрессті әсіресе өздері үшін жаңа ортаға түскен студенттер бастан кешіреді, яғни бірінші, бесінші және оныншы сынып оқушылары бар. Ең алдымен, оқушылар құрдастары мен мұғалімдерінің жаңа ұжымына түседі, оқу жүктемесінің айтарлықтай өсуі байқалады. Сонымен қатар, әр "өтпелі" сыныптың өзіндік ерекшеліктері бар.

Баланың қоршаған ортаның өзгерген жағдайларына бейімделу сипаты үш негізгі деңгейде көрінеді.

- 1. Эмоционалды деңгей.** Эмоционалды әл-ауқат, тепе-теңдік немесе мазасыздық күйін сезіну кіреді. Шамадан тыс эмоционалды қозу бейімделу бұзылыстарының дамуына негіз болады. Оқушының білім берудің жаңа кезеңіндегі алғашқы айларындағы эмоционалды әл-ауқаты оның қоршаған ортаға бейімделу сипатын көрсетеді.
- 2. Когнитивті деңгей.** Өзін-өзі танудың даму деңгейін қамтиды. Бейімделу процесінде жаңа нормалар мен ережелерді саналы түрде қабылдау жүреді, бұл "мен" бейнесін қалыптастыруда, оның әлеуметтік байланысын, орындалатын рөлдерін, атқаратын мәртебесін және т.б. түсінуде көрінеді.
- 3. Мінез-құлық деңгейі** баланың мектеп ортасындағы мінез-құлқының сипатын, оның басқа адамдармен қарым-қатынасын көрсетеді.

Сүйемелдеу бағдарламасының мақсаттары мен міндеттері.

Мақсаты: оқушылардың мектептің білім беру ортасының ерекшеліктеріне сәтті бейімделуі үшін психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасау, оқушылардың психологиялық денсаулығын сақтау, білім беру ортасын оқушыларға бейімдеу тәсілдерін әзірлеу.

Қойылған мақсатқа педагогикалық ұжымның келесі міндеттерді дәйекті шешуі есебінен қол жеткізіледі:

1. Оқушылардың әртүрлі ғылымдар тұрғысынан бейімделу мәселесінің теориялық аспектілерін зерттеу;
2. Психикалық жағдайда, қарым-қатынаста, дамуда және оқуда туындайтын мәселелерді уақтылы алдын алу және тиімді шешу мақсатында әр оқушының психологиялық-педагогикалық мәртебесінің ерекшеліктерін анықтау;
3. Бастапқы бейімделу кезеңінде әр түрлі жастағы топтардың оқушыларына психологиялық-педагогикалық қолдау жүйесін құру, бұл оларға мектеп талаптарына бейімделуге ғана емес, сонымен қатар қарым-қатынас пен қызметтің әртүрлі салаларында жан-жақты дамуға және жетілдіруге мүмкіндік береді;
4. Әр түрлі жастағы топтардың оқушылары үшін бейімделу кезеңіне ұйымдастырушылық-мазмұндық модель әзірлеу;
5. Білім беру мекемесінде бейімделуді ұйымдастыру процесін түзету.

Осылайша, аталған мәселелерді шешу үшін әлеуметтік-психологиялық қызмет мұғалімдерге көмектесуі керек:

Таким образом, для решения перечисленных задач СПС должна помочь педагогам:

- * Оқытудың әртүрлі кезеңдерінде оқушылардың психологиялық-педагогикалық даму нәтижелерін қадағалау;
- * Баланың жеке басының жаңа әлеуметтік жағдайға сәтті әлеуметтік-психологиялық бейімделуіне жағдай жасау;
- * Қарым-қатынаста қиындықтарға тап болған оқушыларға ыңғайлы мінез-құлық стилін дамытуға көмектесу;
- * Студент пен мұғалім үшін мүмкіндігінше ауыртпалықсыз ету арқылы табиғи бейімделу процесін оңтайландыру;
- * Оқу мотивациясын өзектендіру, оқушының өз оқуының сәттілігі үшін жауапкершілікті өз мойнына алу қабілетін біртіндеп дамыту.

Жұмыстың негізгі бағыттары

- Балалардың бейімделу кезеңіндегі **психологиялық диагностика**, ең алдымен, балалардың жаңа әлеуметтік жағдайға бейімделу дәрежесі мен ерекшеліктерін зерттеуге бағытталған. Ол оқу жылының басында өткізіледі.
- Педагогтармен және ата-аналармен консультативтік жұмыс. Педагогтармен жұмыс семинарлар, консультациялар түрінде жүргізіледі. Сынып жетекшілері мен пән мұғалімдеріне арналған семинарлар бейімделу кезеңінің негізгі міндеттері мен қиындықтарымен, балалармен қарым-қатынас тактикасымен және көмек көрсету формаларымен таныстырады. Ата-аналарға кеңес беру жеке немесе ата-аналар жиналыстарында, ақпараттық алаңдарда, әлеуметтік желілерде ақпаратты орналастыру арқылы жүзеге асырылады.
- **Профилактикалық жұмысты** педагог-психолог жүзеге асырады және әр балаға қолдау көрсетуге бағытталған. Тренинг элементтерімен, консультациялық қызметпен дамытушы сабақтар түрінде неғұрлым нәтижелі және тиімді өтеді.
- Түзету және дамыту жұмыстары мектепке бейімделуде қиындықтарға тап болған оқушылармен жүргізіледі. Мұндай жұмыс балалармен жеке немесе микро-топтарда жүргізіледі, олар диагностика кезеңінде балаларда анықталған проблемалардың ұқсастығы негізінде қалыптасады

1-сынып.

Тапсырмалар:

1. Мектеп өміріне кірген кезде бірінші сынып оқушыларының эмоционалды жайлылығын, қауіпсіздік сезімін қамтамасыз ету үшін жағдай жасау.
2. Балалардың өзіне деген сенімділігін дамыту үшін қажетті жағдай ретінде сыныпта мейірімді атмосфера құру.
3. Бірінші сынып оқушыларына мектеп өмірінің ережелерін және оқушы ретінде өзін-өзі тануға және қабылдауға көмектесу.
4. Балаларды бір-бірімен таныстыру үшін қолайлы жағдайлар жасау.
5. Оқу ынтымақтастығы дағдыларын қалыптастыру.
6. Сыныптың топтық бірлігі үшін алғышарттар жасау.
7. Мектеп кеңістігін игерудің алғышарты ретінде бірінші сынып оқушыларының өз сыныптарының кеңістігін игеруіне жағдай жасау.
8. Мұғалімдерді осы сыныптағы балалардың ерекшеліктерімен таныстыру.

Жыл басында 1 сынып оқушылары арасында бейімделу процестеріне зерттеу жүргізілді (мұғалімдер мен ата-аналарға "Мектептегі дезадаптацияны" анықтау үшін сауалнамалар қолданылды (Рахманқұлова әдістемесі).

Осы оқу жылында тәуекел тобындағы балалармен мақсатты түзету жұмыстары, сондай-ақ сұраныс бойынша ата-аналармен консультациялық жұмыстар жүргізілді. Алынған нәтижелерге сүйене отырып, оқушылардың бейімделуіне мыналар әсер етеді деген қорытынды жасауға болады: психофизиологиялық факторлар; әлеуметтік-психологиялық (жаңа мектеп жағдайлары, ата-аналардың балаларының даму ерекшеліктері туралы білімінің жеткіліксіз деңгейі). Осы балалар тобымен "мектеп өміріне кіріспе" түзету сабақтары өткізілді. Сынып жетекшілеріне: ұсынымдар берілді, ата-аналар жиналысында ата-аналарға "бала бірінші сыныпқа барады" жадынамалары таратылды. Ақпарат мектептің сайтында, әлеуметтік желілерде, "Кунделик" ақпараттық алаңында қайталанды

5-сынып.

1. Балаларда позитивті өзіндік тұжырымдама мен тұрақты өзін – өзі бағалауды қалыптастыру, мектептегі мазасыздық деңгейін төмендету;
2. Тұрақты оқу мотивациясын қалыптастыру;
3. Жаңа мектеп жағдайларында барабар мінез-құлықты қалыптастыру;
4. Оқушылардың орта буында оқуға дайындық деңгейін зерттеу (4-сынып) және бесінші сынып оқушыларының бейімделу деңгейін диагностикалау (5-сынып);
5. Негізгі мектеп мұғалімдеріне кеңес беру, оларды болашақ бесінші сынып оқушыларының жеке ерекшеліктерімен таныстыру.

Орта мектеп.

5-сынып оқушыларының орта мектеп жағдайына бейімделу процесін диагностикалау, жаңа мұғалімдермен қалыптасқан қарым-қатынас, сынып жетекшісі сыныптағы құрдастарымен қарым-қатынас.

Қолданылатын әдістер :

Мектеп мотивациясын анықтау (Н.Г. Лусканова бойынша). Мектептегі мотивация деңгейіне әсер ететін негізгі факторлар: ақыл-ой қабілеттерінің деңгейі, сыныптағы қарым-қатынас сипаты, жеке мұғалімдермен қарым-қатынас ерекшеліктері, сынып жетекшісінің жеке басы, ата-аналардың ұстанымы.

Мектептегі басым сезімдерді бөліп көрсетуге, тәжірибенің жеке сипатын және сыныптың жалпы "эмоционалды портретін" анықтауға мүмкіндік беретін "Менің сыныбым" сауалнамасы

Бақылау

Зерттеу нәтижелері келесідей:

- 5 - сыныпта ең эмоционалды түрде қабылданатын, психологиялық тұрғыдан ыңғайлы - "жеңіл" пәндер: дене шынықтыру, технология, музыка,

- Оқушылардың пікірінше, ең қиыны-ағылшын тілі, математика, қазақ-орыс тілі, әдебиет және жаратылыстану сабақтары.

-Орта буын оқушыларының көпшілігі жаңа нәрселерді тануға, ой-өрісін кеңейтуге, ал жалпы мектепте: сыныпта сүйікті мұғалімдермен және достарымен қарым-қатынас жасауға тартылады.

- Оқушылардың 56% - ы өздерін жақсы оқиды деп санайды, жеке жалқаулық оларға кедергі келтіреді және оқуда еңбекқорлықты арттыру мақсатын қояды.

- Кейбір балалар мектептен кейін эмоционалды және психикалық шаршауды сезінеді. Бұл сезім объективті, өйткені Орта буындағы ақпараттық және эмоционалды жүктеме бастапқы блокқа қарағанда едәуір жоғары. Жалпы, мектептің орта буынына деген көзқарас, оқу мотивациясы оң.

Диагностикалық зерттеулер көрсеткендей, отбасылардың шамамен 25% - оқушының күн тәртібі дәл сақталмайды. Бұл отбасыларда балалар 23 сағаттан кейін кеш ұйықтайды, сондықтан таңертең сабаққа ояну қиынға соғады. Себебі кейбір оқушылар сабақты кешке қарай аяқтайды.

Балалармен "Новичок" бағдарламасы бойынша әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру бойынша тренингтер өткізілді балалардың көпшілігінде өздерінің жетістіктері мен сәтсіздіктеріне барабар көзқарас, сенімді мінез-құлық байқалады. Құрдастарымен және мұғалімдермен қарым-қатынаста қиындықтарға тап болған оқушылар басқалармен қарым-қатынаста шиеленісті азайтты.

Ата-аналар жиналысында 5-сынып оқушыларының жас ерекшеліктері "бесінші сыныпқа бірінші рет" зерттеу нәтижелері айтылды. 5 сыныптағы бейімделу жалпы сәтті болады деген қорытынды.

10 сынып.

1. Жаңадан келген оқушылар үшін оңтайлы оқу режимін анықтаңыз.

2. Оқушылардың қарым-қатынасының қолайлы психологиялық ахуалын қалыптастыру, мінез-құлықты өзін-өзі реттеу дағдыларын нығайту үшін жағдай жасау.

3. Топтық ұжымның қалыптасуына ықпал ету.

4. Оқушылардың коммуникативті және белсенділік мәселелерін анықтау үшін мінез-құлық параметрлерін бақылау.

5. Тәрбие траекториясын құру мақсатында жаңадан келген балалардың жеке ерекшеліктерін зерттеуде сынып жетекшілеріне көмектесу.

6. Педагогикалық психологияны енгізу арқылы педагогтердің психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін арттыру.

"Мазасыздық және мен" сауалнамасының нәтижесі бойынша 10 "Б", 10"а" сыныптарын жаңа оқу жағдайларына бейімдеу тұтастай алғанда тұрақты. Бейімделу кезеңінің бұзылу белгілері жоқ. Балалар мектептің барлық іс-шараларына, диагностикалық іс-шараларға, оқу процесіне қатысатынына сенімді.

Үш деңгейде көрінетін сәтті бейімделу:

1.Эмоционалды деңгей: оқушының эмоционалды әл-ауқаты

2.Когнитивті деңгей: өзін-өзі тануды дамыту

3.Мінез-құлық деңгейі: айналаңыздағы адамдармен қарым-қатынасқа қатысу, жауапты мінез-құлық қабілеті

Бағдарламаны іске асырудан күтілетін нәтижелер.

* Барлық сатыдағы білім алушылардың мектеп өміріне қызығушылығын арттыру;

* Оқушыларда оң "мен бейнесін" қалыптастыру;

* Педагогтердің бейімделу мәселелеріне қызығушылығын арттыру.

Осы оқушылардың ата-аналарына жеке консультациялар түрінде психологиялық-педагогикалық көмек көрсету.

Бейімделмеген оқушылармен қарым-қатынас мәселелері бойынша мұғалімдерге жеке кеңес беру. Әр түрлі профильдегі мамандарды тарту (қажет болған жағдайда).

Психодиагностика нәтижелерін ескере отырып, оқуда әртүрлі қиындықтарға тап болған оқушыларға педагогикалық көмек ұйымдастыру.

Бейімделуде ерекше қиындықтарға тап болған оқушылармен тренинг элементтерімен түзету-дамыту сабақтарын өткізу.

Үшінші кезеңде алынған нәтижелер бойынша талдамалық жұмыс және оларды бейімделу нәтижелерімен байланыстыру, жаңа әлеуметтік жағдайларға бейімделуде қиындықтарға тап болған оқушыларды бейімдеу қорытындылары бойынша кеңейтілген кеңес өткізу.

Осылайша ұйымдастырылған сабақтастық пен бейімделу жұмысының бірқатар жағымды жақтары бар: әрбір жеке тұлғаға жеке көзқарасты жүзеге асыру мүмкіндігін қамтамасыз етеді; әр баланың өзінің жеке қарқынына бейімделу мүмкіндігі бар.

Педагог-психологтар: Гемерлинг Н.Г.

Досова Г.Е.